

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی
دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میبد

**Investigating the relationship between academic hope and academic vitality
with the mediating role of cognitive conflict in students with learning disabilities
in Meybod city**

Somaieh Dehghani Firouzabadi

Master of Educational Sciences, Payam Noor Taft,
Yazd.

Email: Dehghani.firoz.1403@gmail.com

سمیه دهقانی فیروزآبادی*

کارشناسی ارشد علوم تربیتی پیام نور تفت یزد.

Abstract

The purpose of this research is to investigate the relationship between academic hope and academic vitality with the mediating role of cognitive conflict among students with learning disabilities in Meybod city. According to the purpose, the current research is practical and in terms of how to obtain the required data, it is in the category of descriptive research and correlational research. The statistical population of the present study included all students with learning disabilities in the city of Meybod in the number of 150 people. According to Cochran's formula, 108 people were selected by random sampling method. The tool for collecting information in this research is Khormai and Kemari's Educational Hope Questionnaire (2015), Hosseinchari and Dehghanizadeh's Academic Vitality Questionnaire (2013), and Rio's Cognitive Conflict Questionnaire (2013). After analyzing the statistical data by SPSS version 26 software, the results showed that there is a significant and direct relationship between academic hope and cognitive involvement in students with learning disabilities with a correlation coefficient of 0/535. There is a significant and direct relationship between the hope of gaining opportunities and cognitive engagement in students with learning disabilities with a correlation coefficient of 0/609. Also, there is a significant and direct relationship between hope to acquire life skills and cognitive engagement with a correlation coefficient of 0/570.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میبد بوده است. پژوهش حاضر با توجه به هدف، کاربردی بوده و از نظر چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز در زمره تحقیقات توصیفی و از نوع تحقیق همبستگی قرار داشت. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میبد به تعداد ۱۵۰ نفر بوده است. با توجه به فرمول کوکران، تعداد ۱۰۸ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه امید به تحصیل خرمایی و کمری (۱۳۹۵)، پرسشنامه سرزندگی تحصیلی حسینچاری و دهقانی زاده (۱۳۹۱) و درگیری شناختی ریو (۲۰۱۳) است. پس از تجزیه و تحلیل داده‌های آماری توسط نرم افزار SPSS نگارش ۲۶ نتایج نشان داد که بین امید تحصیلی و درگیری شناختی در دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰.۵۳۵ وجود دارد. بین امید به کسب فرصت‌ها و درگیری شناختی در دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰.۶۰۹ وجود داشت. همچنین بین امید به کسب مهارت‌های زندگی و درگیری شناختی رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰.۵۷۰ وجود دارد. نتایج نشان داد، بین امید به سودمندی تحصیلی و درگیری شناختی در دانش‌آموزان رابطه معنادار و معکوسی با ضریب همبستگی منفی ۰.۳۷۸ وجود دارد. و بین امید به کسب شایستگی و درگیری

The results showed that there is a significant and inverse relationship between hope for academic usefulness and cognitive involvement in students with a negative correlation coefficient of 0/378. And there is a significant and direct relationship between the hope of acquiring competence and cognitive involvement in students with learning disabilities with a correlation coefficient of 0/659.

Keywords: academic hope, cognitive conflict, academic vitality, learning disorder.

شناختی در دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰.۶۵۹ وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: امید تحصیلی، درگیری شناختی، سرزندگی تحصیلی، اختلال یادگیری.

پذیرش: مهر ۱۴۰۳

دریافت: مرداد ۱۴۰۳

نوع مقاله: پژوهشی

مقدمه

دانش‌آموزان امروزی را نمی‌توان با شیوه‌های قدیمی و معمول تدریس، به صورت منفعل در کلاس نشانید و برای آنها مفاهیم درسی را تدریس کرد. تجربه و تحقیق نشان داده است که یادگیری در این روش‌ها سطحی بوده و قابل اعتماد نیست همچنین انتزاعی بودن درس ریاضی یادگیری را سخت‌تر می‌کند. لذا می‌توان با بهبود روش‌های تدریس به یادگیری کمک کرد. از آنجا که رشد درک مفاهیم دانش‌دروس، درک مفهومی و استدلال به عنوان یکی از مهارت‌های آموزش و یادگیری در قرن بیست و یکم می‌باشد، برای تقویت آن، به روش‌های طراحی آموزشی نوین که با تغییرات جهانی متناسب باشد نیاز است. در محیط‌های یادگیری باید شرایط اندیشیدن برای دانش‌آموزان فراهم شود و در برابر مسائل و موقعیت‌های مختلف قرار گیرند به طوری که آنان را به تلاش ذهنی وادار نمایند که دانش‌آموزان خود را در فعالیت‌های یاددهی-یادگیری سهیم بدانند؛ چنین دیدگاهی نیازمند به کارگیری مدل‌های طراحی آموزشی ساخت و ساز گرایانه است. خلاقیت بیشتر به عنوان توانایی تولید پاسخ‌های جدید و مفید تعریف می‌شود (زابلینا، فریدمن و اندروها، ۲۰۱۹) و توانایی بازسازی آنچه می‌دانیم با توجه به اطلاعات جدید و ایجاد مفهوم جدید یا ایده اصلی است که نتو، فیلیپس و کالیرو^۲ (۲۰۱۹) نیز این مفهوم را تایید می‌کنند و یکی از مهمترین اختلال‌های یادگیری در درس ریاضی است. اختلال یادگیری معرف شرایط مختلفی از جمله حساب نارسایی رشدی، ناتوانی در فهم مطالب و اختلال یادگیری است که منجر به مشکل در فهم دروس نیز می‌شوند. کودکان دچار اختلال ریاضی در درک مفاهیم عددی، نحوه ارتباط اعداد با یکدیگر، ترکیب اعداد، عملیات عددی و سیستم‌های ثبت اعداد مانند چوب خط مشکل دارند. شیوع اختلال ریاضی بر اساس نوع تعاریفی که از این اختلال انجام می‌شود و روش‌های تشخیص، در دانش‌آموزان سوم ابتدایی بیشتر دیده می‌شود. امکان دارد که اختلال یادگیری ریاضی با مشکلات دیگری از جمله نارساخوانی یا اختلال نقص توجه و بیش‌فعالی همراه باشد (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۹). اختلال در آموزش موجب اشکال در فرایند یادگیری می‌شود و در مجموع از مسائل سد راه آموزش و یادگیری به شمار می‌رود. مشکلات جدی و نیز تاخیر در یک یا چند جنبه درسی که از کمبود تلاش یا کم توانی هوشی نشأت نمی‌گیرد و صرفاً به دلیل تفاوت‌های فردی رخ می‌دهد، اختلال یادگیری است و این نوع اختلال، دسته‌ای از اختلالات عصبی تحولی است که با اندازه‌گیری مهارت‌های ریاضی، خواندن و نوشتن شناسایی می‌شود. اختلال یادگیری ریاضی به مواردی اشاره می‌کند که توانایی دانش‌آموز در محاسبه ریاضی بسیار کمتر از اندازه‌ای است که از سن تقویمی، بهره هوشی و میزان آموزش ارائه شده به وی انتظار می‌رود. از آنجا که ادراک و انجام محاسبه ریاضی

¹ Zabelina, Friedman & Andrews-Hanna

² Neto, Filipe & Caleiro

در اثر عملکردهای گوناگون شناختی و اجرایی امکان‌پذیر است اختلال در این دو مولفه می‌تواند بر عملکرد ریاضی دانش‌آموزان تاثیر منفی بگذارد. بسیاری از دانش‌آموزان دچار اختلال یادگیری ریاضی، در تکالیف مرتبط با عملکرد شناختی و کارکردهای اجرایی مشکل دارند. کارکردهای اجرایی رابط بین رفتار و مغز است و گستره وسیعی از توانایی‌ها را در بر می‌گیرد (ویکی، پولاک و پرایس، ۲۰۲۰). علاوه بر این دچار نقص حافظه فعال، سرعت پردازش و پردازش فضایی می‌گردند. نقص در پردازش اطلاعات عددی به ویژه ناشی از سیستم اعداد تقریبی (توانایی طبیعی برای درک اعداد و دستکاری مقادیر) و پردازش نمادین عددی (مقایسه عددی که به دانش آموز کمک می‌کند با بهره‌گیری از نمادها، رابطه‌ای قیاسی یعنی بزرگتر و کوچکتر بین اعداد برقرار کند و از این رهگذر به درک روابط عددی برسد) از دیگر علائم این اختلال است (ستوده و همکاران، ۱۳۹۵).

دوران تحصیل، نوجوانان را با چالش‌های تحصیلی از جمله نمرات ضعیف، استرس‌های تحصیلی، کاهش انگیزش و مانند آن مواجه ساخته و مستلزم استفاده از راهبردهای مناسب برای مدیریت این چالش‌ها و سازگاری و کنار آمدن با آنهاست و عدم موفقیت در رفع این چالش‌ها می‌تواند سلامت روانی دانش‌آموزان را با مشکل مواجه کند. بر اساس تحقیقات گذشته، امید تحصیلی بر پیشرفت دانش آموز تاثیر مثبت دارد. امید تحصیلی^۳ یک سیستم شناختی انگیزشی پویا است که موجب پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. مطالعات نشان می‌دهند امید تحصیلی، پیشگویی کننده معتبری برای موفقیت‌های علمی بوده و یک نیاز اساسی برای دانش‌آموزان است. افزون بر این سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم در یادگیری موفق و ثمربخش است که باعث اثبات توانایی‌ها و پیشرفت‌های علمی می‌شود و به نظر می‌رسد که پیشایندهای محیطی و جو مدرسه به خصوص سرزندگی تحصیلی به عنوان یک عامل مهم در ارتقاء سرزندگی تحصیلی به شمار می‌رود (رمضانی و همکاران، ۱۳۹۵). همچنین از دیگر عوامل موثر بر تحصیل، درگیری تحصیلی است. درگیری شناختی متاثر از عوامل بافتی از یک سو و عوامل درون فردی از سوی دیگر می‌باشد. درگیری تحصیلی نوعی سرمایه‌گذاری روان شناختی و تلاش مستقیم برای یادگیری، فهمیدن و تسلط در دانش، مهارت‌ها و هنرهایی است که در واقع فعالیت‌های تحصیلی برای ارتقاء آن‌ها صورت می‌گیرد.

سرزندگی تحصیلی

سرزندگی تحصیلی، یکی از سازه‌های مثبت روانشناسی است که پژوهشگران در حوزه تحصیلی به آن توجه داشته‌اند. سرزندگی روان شناختی به فرایند پویای انطباق و سازگاری مثبت با تجارب تلخ و ناگوار در زندگی گفته می‌شود. احساس سرزندگی نوعی تجربه خاص روانشناختی است که در این تجربه افراد در خود حس شور و زندگی و روحیه می‌کنند. وقتی فرد کاری را به طور خودجوش انجام می‌دهد نه تنها احساس خستگی و ناامیدی به او دست نمی‌دهد، بلکه احساس می‌کند انرژی و نیروی او افزایش یافته است. در واقع سرزندگی بازتاب سلامت روان شناختی و جسمی است (قلانی، ۱۴۰۱). سرزندگی به عنوان یکی از مولفه‌های بهزیستی ذهنی در بسیاری از نظام‌های پژوهشی مطرح می‌باشد. به طور کلی حس درونی سرزندگی شاخص معنی دار سلامت ذهنی است (سولبرگ^۴ و همکاران، ۲۰۱۲).

سرزندگی تحصیلی یکی از مولفه‌های بهزیستی ذهنی در شمار زیادی از نظام‌های پژوهشی مطرح شده است. زمانی که یک فردی کاری را به صورت خودجوش انجام می‌دهد، نه تنها احساس ناامیدی و خستگی به او دست نمی‌دهد، حتی ممکن است احساس کند انرژی و نیروی او افزایش یافته است. به عبارت دیگر احساس درونی سرزندگی شاخص معنی داری از سلامت ذهنی است. سرزندگی تحصیلی به عنوان تجربیات هشیارانه شخص از انرژی زندگی تعریف می‌شود. به عبارت دیگر آن منعکس کننده سلامت جسمانی و روان شناختی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. تاریخچه سرزندگی را می‌توان در چهار موج تحقیقات توضیح داد. اولین موج اصلی تحقیقات سرزندگی به توصیف پدیده‌ی سرزندگی همراه با مفاهیم اساسی و روش

³ Academic hope

⁴ Solberg

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میند

شناسی آن پرداخت و بر فرد تمرکز داشت. ویژگی این موج تحقیقات این بود که به صورت طولی انجام می‌شد که از طریق شناسایی عوامل حمایتی پیش‌بینی‌کننده‌ی رشد سرزندگی کمک‌شایانی به این زمینه کرده است. صالحی (۱۳۹۳) موج دوم در برگیرنده تعاریف پویاتری در مورد سرزندگی با تمرکز بر سازگاری مثبت در شرایط نامطلوب و خطرناک بود و بر تبادلات بین افراد و بسیاری از سیستم‌هایی که رشد در آن محیط صورت می‌گیرد پرداخت. موج سوم بر مداخلات بازدارنده تمرکز دارد. موج چهارم که اکنون در حال شکل‌گیری است به تحقیقات بین‌رشته‌ای در مورد سرزندگی به منظور ادغام اصول زیستی و ژنتیک سرزندگی با فهم فرایندهای محیطی و روانی اجتماعی موثر بر آن و ایجاد فن‌آوری می‌پردازد (ماستن^۵، ۲۰۰۱). سرزندگی تحصیلی یک سازه نسبتاً جدید روانی است که ریشه در روانشناسی مثبت‌نگر دارد (مارتین و مارش، ۲۰۱۰). این دو استدلال می‌کنند که سرزندگی تحصیلی به طور معمول به ظرفیت فرد برای پاسخ‌سازنده و منطقی به چالش‌های عمده و موانع اشاره دارد. این صاحب‌نظران تصریح کردند که مدارس و دیگر محیط‌های آموزشی، مکان‌هایی هستند که در آن‌ها چالش‌های تحصیلی، موانع و فشارها، حقیقت‌پایدار زندگی تحصیلی محسوب می‌شوند و از جمله توانایی‌ها و استعدادهایی که موجب سازگاری افراد در برابر این تهدیدها، موانع، سختی‌ها و فشارها در حیطه‌ی تحصیلی می‌شوند سرزندگی تحصیلی است سرزندگی به عنوان تجربه‌هشیارانه فرد از داشتن انرژی و حسن زندگی است. در واقع سرزندگی بازتاب سلامت روان‌شناختی و جسمی است.

به اعتقاد رایان و فردریک (۱۹۹۷)، سرزندگی انرژی‌نشات گرفته از خود فرد است این انرژی از منابع درونی، و نه تهدید اشخاص در محیط، نشات می‌گیرد. به عبارت دیگر سرزندگی احساس سرزنده بودن، نه تحریک و نه اجبار به انجام دادن آن است؛ به هر میزان که افراد کمتر دچار تعارض باشند از ساز و کار سرکوب‌رهایی یافته و بیشتر احساس سرزندگی، خلاقیت، خودشکوفایی و انرژی در آن‌ها بیشتر است. وقتی فردی کاری را به طور خودجوش انجام می‌دهد نه تنها احساس خستگی و ناامیدی به او دست نمی‌دهد، بلکه احساس می‌کند انرژی و نیروی او افزایش یافته است. به طور کلی حس درونی سرزندگی شاخص معنی‌دار سلامت ذهنی است. (دویجن^۶ و همکاران، ۲۰۱۱). سرزندگی تحصیلی به معنای توانایی موفقیت‌آمیز دانش‌آموزان در مواجهه با موانع و چالش‌های تحصیلی و فائق آمدن بر آن (کامرفورد باتیسون تورمی^۷، ۲۰۱۵) در تعریفی دیگر سرزندگی تحصیلی به عنوان پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع چالش‌ها و موانع عرصه جاری و مداوم تحصیل تعریف شده است، سرزندگی تحصیلی به پاسخ سازنده، مثبت و انطباقی به انواع چالش‌ها و موانعی که در عرصه مداوم جاری تحصیلی، تجربه می‌شوند؛ اشاره دارد (پوتواین و همکاران، ۲۰۱۲). بنابراین سرزندگی احساس سرزنده بودن و داشتن انرژی مثبتی است که کنترل آن درون خود فرد است و به فرد در یافتن هدف، دلیل و معنای زندگی تحصیلی کمک می‌کند. سرزندگی آموزشی سازه‌ای است که از درون روان‌شناسی مثبت‌برخاسته (مارتین، ۲۰۱۳) و به این واقعیت اشاره دارد که آن می‌تواند یادگیرندگان را توانا کند تا با موفقیت‌آمیزی با موانع و چالش‌های تحصیلی همچون نمرات ضعیف، فشار امتحان، تکالیف سخت و دشواری که در طول تحصیل رخ می‌دهد به مقابله برخیزند، همچنین سرزندگی آموزشی، سرزندگی و تحمل کردن روان‌شناختی روزمره را منعکس می‌کند (مارتین و مارش، ۲۰۰۸). سرزندگی را در محیط آموزشی به عنوان احتمال موفقیت بسیار بالا در در محیط یادگیری و سایر موقعیت‌های زندگی به رغم مصائب و دشواری محیطی می‌دانند. بنابراین سرزندگی تحصیلی از جمله مولفه‌های اساسی زندگی است که همه دانش‌آموزان باید از آن برخوردار باشند و این سرزندگی باعث ایجاد و افزایش نیرو در آن‌ها می‌شود سرزندگی تحصیلی همچنین به عنوان عاملی مورد بررسی قرار گرفته است که به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با خطرات و و ریسک تحصیلی دست و پنجه نرم کنند، بخصوص خطراتی که نسبتاً فراوان رخ می‌دهد و براساس یک چارچوب روزمره و

⁵ Masten

⁶ Duijn

⁷ Comerford, Batteson, & Tormey

منظمی شکل می‌گیرد (مارتین و مارش ۲۰۰۹). بنابراین سرزندگی تحصیلی یک عامل مهمی در نظر گرفته شده است که افراد ممکن است آن را براساس یک چارچوب منظم برای برای کمک به یادگیرندگان در پرداختن به مشکلات تحصیلی در حال پیدایش بررسی کنند.

عوامل موثر بر سرزندگی تحصیلی

پیشایندهای سرزندگی تحصیلی در سه سطح مختلف روانی، عوامل مربوط به مدرسه و مشارکت در فرایند تحصیلی و عوامل مربوط به خانواده و همسالان مورد توجه قرار گرفته است (مارش و مارش ۲۰۰۸) از عوامل تحصیلی روان شناختی می‌توان به حمایت‌های شناختی و عاطفی خانواده و دوستان و الگوهای ارتباطی با خانواده و همسالان و از عوامل تحصیلی محیط یادگیری و مشارکت می‌توان به ساختار کلاس درس، کیفیت گذراندن وقت در کلاس، نگرش مثبت به کلاس و مشارکت در بهبود جو کلاس اشاره کرد (فولادی و همکاران، ۱۳۹۵).

از پیشایندهای سرزندگی تحصیلی، مدرسه و کلاس درس است. مدرسه و کلاس درس به عنوان فضای مهم برای پیشرفت و موفقیت دانش‌آموزان است. کیفیت حضور در کلاس نقش حیاتی در یادگیری افراد دارد و ادراک آنها را نسبت به تجربیات محیط یادگیری تحت تاثیر قرار می‌دهد. مشارکت در فرایند تحصیلی و عوامل مربوط به خانواده و همسالان مورد توجه قرار گرفته است (مارتین و مارش، ۲۰۰۸) از عوامل تحصیلی روان شناختی می‌توان به حمایت‌های شناختی و عاطفی خانواده و دوستان و الگوهای ارتباطی با خانواده و همسالان و از عوامل تحصیلی محیط یادگیری و مشارکت می‌توان به ساختار کلاس درس، کیفیت گذراندن وقت در کلاس، نگرش مثبت به کلاس و مشارکت در بهبود جو کلاس اشاره کرد. بدری گرگری و حسینی اصل، (۱۳۸۹) در پژوهشی نشان دادند که بعد جذابیت و برانگیزانندگی ساختار کلاس، مهمترین پیش‌بینی‌های انگیزش چیرگی یادگیرندگان هستند از میان پیشایندهای مربوط به سطح روانشناختی که بر سرزندگی تحصیلی موثر است، مفهوم انگیزش و خودگردانی تحصیلی است. محققان معتقدند برخورداری از توانایی خودگردانی بر یادگیری تصمیم‌گیری حل مسئله و مدیریت منابع تاثیر گذار است؛ از این رو، درصد ارائه ابزارها و برنامه‌های مداخله‌ای، جهت ایجاد و ارتقای انگیزش و خودگردانی یادگیرنده هستند. کامرفورد و همکاران، (۲۰۱۵) بیان می‌کنند شواهد فراوانی در حمایت از اهمیت انگیزش و خودگردانی به عنوان یک متغیر مهم در یادگیری و تجربه ی پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان وجود دارد. براساس مطالب بیان شده می‌توان مفهوم انگیزش و خودگردانی تحصیلی را از عوامل مهم موثر در سرزندگی تحصیلی دانست. یافته‌ها نشان می‌دهد کلاس‌هایی با ویژگی‌های خودمختاری، تکلیف‌مداری، تسلط و مشارکت، به افزایش سازگاری و انطباق بیشتر فراگیران منجر می‌شود و باعث برخورد موثرتر آنها با موانع هرروزه ی زندگی تحصیلی می‌گردد و باورهای توانمندی و خودنظم بخشی آنان را بهبود می‌بخشد.

از دیگر عواملی که بر سرزندگی تحصیلی تاثیر می‌گذارد، می‌توان به ویژگی‌های شخصیتی و خودتنظیمی اشاره نمود (کلارک، ۲۰۰۲). همه نظریه پردازان شخصیت با تعریف واحدی از شخصیت موافق نیستند ولی می‌شود بگوییم شخصیت عبارت است از الگویی نسبتاً پایدار از صفات گرایش‌ها با ویژگی‌هایی که تا حدودی به رفتار افراد تداوم می‌بخشد. همچنین با وجود این که سرزندگی تحصیلی با پیشرفت تحصیلی و موفقیت تحصیلی در ارتباط است، برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ناامیدی می‌تواند با عملکرد تحصیلی پایین، در ارتباط باشد و سرزندگی تحصیلی را به صورت منفی تحت تاثیر قرار دهد. (مکتبی و همکاران، ۱۳۹۷). مدرسین نیز بیشترین نقش و سهم را در سرزندگی تحصیلی یادگیرندگان دارا هستند. مدرسینی که مطالب خود را به صورت پویا و با اشتیاق عرضه کند، فضای کلاس را تغییر داده و متحول می‌سازد و یادگیرندگان نیز از انگیزش درونی و انرژی بیشتری نسبت به مطالب درسی و کلاس برخوردار خواهند بود. (همتی و همکاران ۱۳۹۸). محیط یادگیری از دیگر عوامل مهم و موثر بر سرزندگی تحصیلی می‌باشد. گوردن می‌گوید هر یادگیرنده روزانه با سه جنبه از محیط یادگیری اش مواجه

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر مبد

می‌شود؛ محیط شناختی، محیط فیزیکی و محیط اجتماعی؛ هر کدام از این سه جنبه محیط یادگیری با یک برنامه درسی پنهان همراه است. امروزه در دیدگاه شناختی که نسبت به سایر دیدگاهها از حمایت پژوهشی بیشتری برخوردار است، جنبه‌های شناختی به عنوان مهمترین عوامل تعیین کننده سرزندگی تحصیلی فرض می‌شود ادراک فراگیران نسبت به محیط یادگیری از مهمترین جنبه‌های شناختی.

در محیط یادگیری، معلمان تاثیر زیادی بر یادگیری اثربخش دارند. مطالعات متعدد صورت گرفته بیانگر آن است که بین ادراکات فراگیران از محیط یادگیری و نگرش تحصیلی و همچنین نگرش آنان نسبت به علم ارتباط معناداری وجود دارد و محیط آموزشی در مدارس نقش مهمی را در تربیت فارغ‌التحصیلان ماهر ایفا می‌کند. محیط آموزشی بر رفتار دانش‌آموزان تاثیر بسزایی دارد و با موفقیت رضایت و تحقق اهداف دانش‌آموزان ارتباط دارد؛ لذا درک و شناخت مسائل محیط آموزش و عوامل مرتبط با آن برای دگرگونی تعدیل و مدیریت برنامه‌های آموزشی اساسی است (فخاریان و همکاران، ۱۳۹۸). در بسیاری از تحقیقاتی که رابطه بین ادارک محیط یادگیری و بازده و پیامدهای یادگیری را ارزیابی می‌کردند، معلوم شد که ادراک از محیط یادگیری می‌تواند تاثیرات عمیقی بر بازده و پیامدهای یادگیری دانش‌آموزان داشته باشد

اهمیت سرزندگی تحصیلی در دانش‌آموزان

اخیرا مدلی در خصوص سرزندگی تحصیلی مطرح شده است به نام مدل تناسب محیط مرحله نکات و فرایندهای مختلفی در مدل تناسب محیط مرحله وجود دارد که در آن سرزندگی تحصیلی در مقابل احتمال ارزیابی تهدید مانع می‌شود، در واقع در مواجهه با تهدید - ارزیابی بالقوه، دانش‌آموزان سرزنده ممکن است به خود دانشی مثبت و انگیزش‌هایی دسترسی داشته باشند که به جای شکست محور، موفقیت محور هستند (کامفورد و همکاران ۲۰۱۵) در مواجهه با بازخوردی که شکست را نشان می‌دهد دانش‌آموزان سرزنده ممکن است نقش‌های تلاش گونه اعمال دهند که در مقابل نیاز به استراتژی‌های حفاظت خود ارزشی حمایت می‌کند تا انگیزه و اشتیاق در محیط‌های تحصیلی را حفظ کند (دست‌مرد، ۱۴۰۱).

دوران تحصیل دوره ای از زندگی است که در آن تغییرات شناختی و اجتماعی سریعی اتفاق می‌افتد. از این رو انطباق و سازگاری با فرصت‌ها و چالش‌های تحصیلی مورد توجه پژوهشگران تعلیم و تربیت بوده است. سازگاری در موقعیت‌های آموزشی که از آن تحت عنوان سازگاری تحصیلی یاد می‌شود، به توانمندی فراگیران در انطباق با شرایط و الزامات تحصیل و نقش‌هایی که مدرسه به عنوان یک نهاد اجتماعی فراروی آنها قرار می‌دهد، تعریف می‌شود. دانش‌آموزان برای اینکه انگیزه درونی نسبت به درس داشته باشند، باید از محتوای آن لذت ببرند، به همین دلیل معلم باید بتواند به صورتی دلپذیر، محتوای درس را ارائه کند.

انگیزش درونی نسبت به یک فعالیت، به دلیل ماهیت لذت بخش آن تکلیف است؛ حتی اگر پاداش‌های بیرونی و تقویت برای فرد وجود نداشته باشد. انگیزش درونی نسبت به آموزش و یادگیری، در کلام معلمان بزرگی از قبیل روسو و دیویی دیده می‌شود. دو متغیر مفهومی مهم، بر انگیزش درونی تأثیر می‌گذارند، یکی انگیزه ی تعیین شده توسط خود می‌باشد که، نشان دهنده ی انتخاب توسط آزمودنی است و نیز مواد آموزشی که برای فرد معنی دار بوده و بنابراین در وی انگیزش درونی نسبت به خود ایجاد می‌کنند. متغیر مهم دوم، ارتقاء شایستگی ادراک شده از طریق دادن بازخورد مثبت و سطوح چالشی بهینه است. هرگاه معلم دروس خویش را به صورتی معنی دار عرضه کند و نیز دانش‌آموز انتخاب‌های خویش را با اهمیت دیده و دیدگاه خود را در محتوای کلاس تعیین کننده ببیند و نیز مطالب، به گونه ای عرضه شوند که از سطح توانایی وی خیلی فراتر یا فروتر نبوده و برای وی چالش انگیز باشد؛ همچنین وقتی پس از ارائه ی پاسخ‌های مناسب، بازخورد مثبتی از معلم دریافت کند، در آن صورت، انگیزش درونی وی افزایش خواهد یافت

نقش سرزندگی تحصیلی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان

مهمترین نشانه موفقیت نظام آموزشی در رسیدن به اهداف، شیوه عملکرد تحصیلی فراگیران آن می‌باشد. فراگیر با عملکرد تحصیلی مناسب مورد تایید و پذیرش همسالان، معلمان و والدین قرار می‌گیرد. در مقابل فرد با عملکرد نامناسب و ضعیف به توانایی و کفایت خود شک می‌کند و احساس بی‌کفایتی، بی‌لیاقتی و حقارت می‌کند و از ادامه تحصیل و یادگیری باز می‌ماند. نظریه پردازان و محققان برای ارائه نظریات خود درباره عملکرد و پیشرفت تحصیلی خواهان شواهد تحقیقاتی و تجربی درباره عوامل تاثیرگذار بر عملکرد تحصیلی در فرهنگ‌ها و نظام‌های آموزشی گوناگون هستند. یکی از گرایش‌های بدیع روانشناسی، روانشناسی مثبت نگر است که یکی از سازه‌های کلیدی آن در زمینه تحصیلی سرزندگی تحصیلی است. سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم در عملکرد و یادگیری موفق و ثمربخش است که باعث اثبات توانایی‌ها و پیشرفت‌های علمی می‌شود. با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده سرزندگی تحصیلی و اشتیاق به تحصیل تمایل دانش‌آموزان به مشارکت در فعالیت‌های روزانه تحصیل از قبیل شرکت در کلاس‌ها، انجام تکالیف کلاسی و دنبال کردن دستورات معلمان را به همراه دارد که عدم وجود آن از عوامل موثر افت تحصیلی و ترک تحصیل محسوب می‌شود که معضل جهانی در اکثر نظام‌های آموزشی دنیا است (قلانی، ۱۴۰۱)

سرزندگی تحصیلی همچنین احتمال شکست و ترک تحصیل را در دانش‌آموزان پایین می‌آورد و با رفتارهای سازگارانه در مدرسه همبستگی بالایی دارد. سرزندگی تحصیلی با تاب آوری تحصیلی در ارتباط است و دانش‌آموزان دارای این ویژگی نمرات بالاتری در دروس مدرسه کسب می‌کنند سرزندگی تحصیلی با احساس کنترل در دانش‌آموزان در ارتباط است و نقش اساسی در کنترل دارد (کولی و همکاران، ۲۰۱۵) افراد دارای سرزندگی تحصیلی بالاتر انگیزش تحصیلی بالاتری دارند و به آینده تحصیلی خود امیدوارترند و خودکارآمدی بالاتری احساس می‌کنند (مارتین و مارش، ۲۰۰۸). سرزندگی تحصیلی و درگیری رفتاری و درگیری عاطفی رابطه مثبت و معناداری دارد (داتو و یانگ، ۲۰۱۸) افرادی که به توانایی‌های خود اعتماد دارند در برابر موانع و چالش‌های تحصیلی سرزنده‌تر و شاداب‌تر می‌باشند و بیشتر درگیر مسائل تحصیلی می‌شوند. همچنین افراد دارای شادکامی بالا، درگیری تحصیلی بیشتری را از خود نشان می‌دهند (آنونگ و همکاران، ۲۰۱۷) هیجان‌های تحصیلی مثبت با درگیری شناختی، انگیزشی، رفتاری و نمره کل درگیری تحصیلی رابطه مثبت و معناداری دارد (کینگ و همکاران، ۲۰۱۵). هیجان‌های تحصیلی پیش درآمد درگیری تحصیلی است؛ این تجربه‌های هیجانی، با افزایش میزان تلاش، توجه و استفاده از راهبردهای کلی نگر مانند بسط و سازماندهی، درگیری تحصیلی را افزایش می‌دهد، همچنین با ایجاد انعطاف شناختی در شخص، استفاده از فراراهبردها و درگیری یادگیرنده را در فعالیت‌های یادگیری بیشتر می‌کند. پکران و گارسیا، (۲۰۱۲) و اسکالیس، (۲۰۰۹) به نقش تجارب هیجانی فراگیران در پیش بینی رفتارهای درگیری شناختی در فرایندهای تحصیلی اشاره کرده است کینگ، مکرنی، گانوتیک، و ویلارسا، (۲۰۱۵) در پژوهش خود نشان دادند که بین هیجان تحصیلی با درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. پکران (۲۰۰۶) معتقد است هیجان‌های تحصیلی مثبت، کاربرد راهبردهای یادگیری مانند بسط، سازماندهی و نظارت فراشناختی را تسهیل می‌کند تعداد زیادی از شواهد تجربی از نقش هیجان‌های تحصیلی در تبیین پراکندگی و روابط علی با الگوهای درگیری تحصیلی در موقعیت‌های تحصیلی حمایت نموده اند.

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میند

درگیری شناختی

در بسیاری از موارد در کلاس‌های درس مشاهده می‌شود که بعضی از دانش‌آموزان با خیره شدن به معلم، به او توجه می‌کنند، در حالی که حواس آنها به جای دیگری معطوف است. از این رو توجه، صرفاً بر حسب نگاه کردن به معلم و صحبت نکردن با همکلاسی‌ها، برای یادگیری مطالب کافی نیست. در ادبیات آموزشی عبارتی وجود دارد که می‌گوید: «یادگیری علم فقط نباید عملی باشد بلکه لازم است ذهنی نیز باشد». براین اساس معلمان همواره از دانش‌آموزان می‌خواهند که به لحاظ «شناختی» در امور تحصیلی درگیر شوند، نه فقط «رفتاری». آنها از دانش‌آموزان می‌خواهند که در مورد محتوای یادگیری عمیقاً به تفکر بپردازند و روش‌هایی را برای یادگیری مورد استفاده قرار دهند که فهم آنها از مطالب را به حداکثر برساند. (هدایت و صادق زاده، ۱۳۹۹) درگیری شناختی در پژوهش‌های مختلف به گونه‌های متفاوتی مفهوم سازی شده است. درگیری شناختی اشاره دارد به سرمایه گذاری شناختی دانش‌آموزان در یادگیری؛ شامل تلاش‌های ذهنی معطوف به یادگیری، استفاده از راهبردهای خودتنظیمی برای یادگیری، تسلط یافتن بر مفاهیم و میل به انجام تلاش‌های لازم برای فهم ایده‌های پیچیده. (وانگ و اکلز^۹، ۲۰۱۳).

انواع درگیری شناختی

درگیری شناختی به دو نوع راهبردهای یادگیری سطحی و عمیق مفهوم‌سازی شده است. نورعلی و همکاران (۱۳۹۷) برای داشتن درک کاملی از درگیری شناختی، آن را وسیله‌ی مشخص شدن رفتارها بر روی یک پیوستار بین درگیری عمیق و سطحی^{۱۰} در نظر می‌گیرند. راهبردهای عمیق یادگیری زمانی است که دانش‌آموز احساس کند که به دانستن بیشتر نیازمند است و سعی می‌کند به ایده‌های زیربنایی تمرکز کند (نیلسون^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۲). یادگیری، براساس انگیزش درونی و علاقه شخصی است. یادگیرندگان آنچه را یاد می‌گیرند، خود به طور فعال می‌سازند و به آنچه لازم است به خاطر بسپارند، معنا می‌دهند و در فرایند یادگیری بیشتر خودجوش‌اند. همچنین، یادگیری عمیق با راهبردهایی مانند بسط و شرح افکار و نظرات، تفکر نقادانه و پیوند دادن و ادغام یک مفهوم با مفهوم دیگر توصیف می‌شود. در این زمینه فراگیرانی که از راهبردهای یادگیری عمیق و فراشناختی استفاده می‌کنند، پیشرفت تحصیلی بیشتر و اضطراب امتحان کمتری نسبت به دیگران دارند. در مقابل، رویکرد سطحی به یادگیری به روش حفظ طوطی‌وار مطالب و انواع دیگری از درگیری صوری و ظاهری با مطالب جدید اشاره دارد، نه شامل ارتباط اطلاعات جدید با دانش موجود و خلق ساختار دانش یکپارچه است. دانش‌آموزان با پاداش‌های بیرونی مثل نمره و تشویق معلم برای یادگیری برانگیخته می‌شوند و انگیزه عمده در این رویکرد ترس از شکست است (راویندران و همکاران، ۲۰۰۵). در زمان استفاده از این راهبردها یادگیرنده بر کلمات استفاده‌شده و وقایع انتقال داده شده جدا از یکدیگر تمرکز می‌کند و از جستجوی معنا و ساختار آنچه گفته‌اند، مانع می‌شود (نیلسون و همکاران، ۲۰۱۲). فراگیرانی که شیوه یادگیری آنها سطحی است، نمی‌توانند آنچه را می‌آموزند به چهارچوب مفهومی بزرگ‌تری ربط دهند؛ آنها به شکلی منفعل و اغلب تنها با حفظ کردن اطلاعات می‌آموزند. بنابراین، درگیری شناختی ضعیف/کم با راهبردهای سطحی (مرور ذهنی) و درگیری شناختی زیاد/قوی با راهبردهای عمیق (سازمان‌دهی، خودتنظیمی) تعریف می‌شوند (اله بخشی و همکاران، ۱۳۹۶). موارد زیر برای چگونگی ترغیب دانش‌آموزان به درگیری شناختی عمیق استفاده می‌شود.

⁹ Wang & Eccles

¹⁰ Deep & surface learning

¹¹ Nielsen

طراحی امتحاناتی که مشوق دانش‌آموزان برای درک و فهم و ایجاد ارتباط میان موضوعات درسی و غیره باشد. درگیر کردن فعال دانش‌آموزان با تکالیف یادگیری؛ به عبارتی دانش‌آموزان باید در فعالیت‌های خلاق و کنجکاوانه، جستجوی موضوعات پیچیده، مسائل یا مطالعات موردی عملی درگیر شوند.

ایجاد ساختار واضحی از موضوع درسی و تشویق کردن دانش‌آموزان به منظور ارتباط برقرار کردن با دانسته‌های موجود خود یا مورد تردید قرار دادن آنها.

دادن فرصت‌هایی به دانش‌آموزان برای بررسی مناظره و مباحثه کردن و نیز مقایسه ی درک و فهم شان با یکدیگر و با مربیان دادن فرصت‌هایی به دانش‌آموزان تا درباره اینکه چگونه و چطور یاد خواهند گرفت، انتخاب‌هایی معقولانه داشته باشند. ایجاد همخوانی در اهداف یادگیری و رویکردهای تدریس و ارزشیابی برای سنجش میزان پیشرفت دانش‌آموزان در رسیدن به اهداف یادگیری بلندمدت تر.

دادن فرصت‌هایی به دانش‌آموزان برای به دست آوردن بازخورد کیفی و نه تنها دادن نمره یا رتبه به تکالیف سنجیده شده.

کمک به دانش‌آموزان برای درک استانداردها و اهداف واضح برای یادگیری.

طراحی موضوع درسی به شیوه ای که بین دانش قبلی و مهارت‌های یادگیری دانش‌آموزان پیوند برقرار نموده و کمک به دانش‌آموزان برای گسترش بیشتر این ارتباط.

استفاده از رویکردهای تدریس دانش‌آموز-محور که بر تغییرات ادراک و فهم دانش‌آموزان تأکید دارد و کمک به دانش‌آموزان برای اینکه از تفاوت‌های تحلیلی بین ادراکات قبلی و جدید در مورد موضوع درسی آگاه شوند.

تدریس به شیوه ای که بر علاقه درونی دانش‌آموزان تأکید کند و توصیه به معلمان برای نشان دادن علاقه و دل‌بستگی خود به موضوع درسی.

درگیری شناختی سطحی

دانش‌آموزان که رفتارهایی مانند حفظ کردن طوطی وار و تشریفاتی را از خود بروز می‌دهند که به آنها کمک می‌کند تا بدون تسلط یافتن روی مطالب، خوب عمل کنند، درگیری سطحی را نشان می‌دهند (شباهنگ، ۱۳۹۹). یادگیری سطحی به وسیله راهبردهایی از قبیل حفظ کردن، مرور ذهنی و یادگیری طوطی وار مشخص می‌شود (کاوسیان همکاران، ۱۳۹۱). فراگیرانی که شیوه یادگیری آنها سطحی است نمی‌توانند آنچه را می‌آموزند به چارچوب مفهومی بزرگتری ربط دهند. آنها به نحوی منفعل و اغلب تنها با حفظ کردن اطلاعات می‌آموزند و با پاداش‌های بیرونی نظیر نمره و تشویق معلمان برای یادگیری برانگیخته می‌شوند.

محققان ویژگی‌های رویکرد سطحی را به این صورت توصیف کرده اند:

پذیرفتن دانش خاص ارائه شده توسط معلمان بدون تفکر و اندیشه در مورد آن

تقلید کردن از دانش.

توجه به گذراندن وقت کلاس به جای یادگیری

پذیرفتن معلمان به عنوان یک منبع دانش حقیقی و مجرد.

غیر فعال بودن در کلاس.

نظریه یادگیری شناختی - اجتماعی

بنیان‌گذار نظریه شناختی - اجتماعی یادگیری (البرت بندورا ۱۹۷۷، ۲۰۰۱) روان‌شناس کانادایی است. این نظریه را ابتدا بندورا نظریه یادگیری اجتماعی (۱۹۷۷) نامید، اما بعدها عنوان نظریه خود را به شناختی - اجتماعی تغییر داد. نظریه بندورا

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میند

در ابتدا جزء نزدیک ترین نظریه‌های شناختی به خانواده روانشناسی‌های رفتاری محسوب می‌شد و از آنها سر بر آورده بود، اما با گذشت زمان، به تدریج صورت شناختی تر به خود گرفت (زاهدی و همکاران، ۱۳۹۷). بندورا در نظریه شناختی - اجتماعی خود، دیدگاه یک بعدی تأثیرگذاری محیط بر انسان، یعنی عمده ترین فرضیه رفتارگرایی را رد کرد و به طرح موجبت دوجانبه با فرایندی به هم پیوسته که در برگیرنده کلیه عوامل فردی و اجتماعی در فرایند یادگیری است پرداخت. (هافرپیچر و همکاران، ۲۰۲۱) (بندورا، ۱۹۸۶) می‌گوید عوامل شخصی (از جمله باورها، انتظارات، نگرش‌ها، دانش، راهبردها و مانند اینها)؛ رویدادهای محیطی (فیزیکی و اجتماعی و رفتاری (عملی و کلامی) با یکدیگر تأثیر متقابل دارند و هیچ یک از این سه جزء را نمی توان جدا از اجزای دیگر به عنوان تعیین کننده رفتار انسان به حساب آورد. وی این تعامل سه جانبه را به صورت موقعیت شکل زیر نشان داده است و آن را تعیین گری متقابل^{۱۲} (جبر متقابل) نامیده است. چنان که در شکل دیده می‌شود رویدادهای محیطی بر رفتار تأثیر می‌گذارند، رفتار محیط را تحت تأثیر قرار می‌دهد، عوامل شخصی بر محیط تأثیر می‌گذارند و بالعکس (زاهدی و همکاران، ۱۳۹۷).

امید تحصیلی

شاخص امید به تحصیلی^{۱۳} نشان‌دهنده متوسط سال‌هایی است که یک دانش‌آموز می‌تواند انتظار داشته یا امیدوار باشد که در مقاطع مختلف تحصیلات رسمی (ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و عالی) ثبت نام کرده و آموزش ببیند و از آموزش‌هایی که دیده است بهره گیرد. امید تحصیلی حالت روحی و روانی و برانگیزاننده دانش‌آموزان به کار و فعالیت است. به طور طبیعی، انگیزه در کارهای اختیاری، امید به نفع یا ترس از زیان است. در واقع، خوف و رجا که به منزله نیروی اجرایی برای حرکت بوده، عامل مستقیم تلاش‌ها و رفتارهای انسانی است. امید مبحث پیچیده‌ای است که اواخر سال ۱۹۶۰، در چارچوب علمی مورد بررسی قرار گرفته است و به تدریج با مطرح شدن روان‌شناسی سلامت، این بحث وارد دوره جدیدی از نظریه پردازی شد. مفهوم امید در طول ده‌ها سال مورد علاقه روانپزشکان و متخصصان بهداشت بوده است. امید به عنوان کلید روان‌درمانی^{۱۴} موفق و اساس نوعی از روان‌درمانی را تشکیل داده است. تا جایی که مفهوم امید تحصیلی چندان به عرصه علوم اجتماعی راه نیافته است و تنها دو- سه دهه است که برخی محققان علوم اجتماعی در جهان به امید تحصیلی توجه کرده‌اند (گرابلی، آقا محمدیان شعرباف و اصغری ابراهیمی، ۱۳۹۸). امیدواری تحصیلی به آینده و نقطه مقابل آن یعنی ناامیدی تحصیلی، از مباحث مهمی است که در دهه اخیر مورد توجه جامعه شناسان، روان‌شناسان و علمای سیاست قرار دارد. جامعه شناسان به پیامدهای جمعی و روان‌شناسان به پیامدهای فردی و دانشمندان علم سیاست به آثار سیاسی این پدیده می‌پردازند. امید تحصیلی عبارت است از تمایلی که با انتظار وقوع مثبت تحصیلی همراه است و یا به عبارت دیگر ارزیابی مثبت از آنچه را که فرد متمایل است و می‌خواهد که در زمان تحصیل به وقوع بپیوندد. برخی از تعاریف امید تحصیلی، به عنوان اهمیت حمایت شدن توسط دیگران، برخی دیگر امید تحصیلی را اصطلاحی دال بر ایجاد رابطه نزدیک با ارزش‌های مطلوب شخصی و اهداف تحصیلی، وعده‌ای نیز آن را توانایی پیگیری فعالیت‌های تحصیلی روزانه و حفظ پویایی و شادابی خود تعریف نموده‌اند (نامنی، محمدی پور و نوری، ۱۳۹۶). ابعاد امید تحصیلی عبارتند از عامل تسهیل‌گر^{۱۵} (احساس قدرت اراده^{۱۶} یا تصمیم برای آغاز و نگهداری تلاش مورد نیاز

¹² Reciprocal determinism

¹³ School Life Expectancy

¹⁴ psychotherapy

¹⁵ agency

¹⁶ willpower

برای دستیابی به هدف) و هم راه‌ها^{۱۷} (قدرت برنامه‌ریزی یا باور داشتن توانایی برای طراحی برنامه‌های موفق و جایگزین‌ها در مواجهه با موانع مسیر دستیابی به هدف) (شباهنگ و همکاران، ۱۳۹۹).

در واقع امید تحصیلی بر انگیزاننده‌ای است که افراد را قادر می‌سازد، مسیر تحصیلی انتخاب کنند که به نتیجه‌ای مثبت می‌انجامد، بنابراین می‌توان اذعان داشت که افراد دارای امید تحصیلی، هدفمند عمل می‌کنند امید تحصیلی واقعی توأم با برنامه، هدف و مقصود می‌شود و بدون ارتقای آن زمینه برای پذیرش آموزش‌ها فراهم نمی‌شود. امید تحصیلی دربردارنده تصورات تحصیلی و توجه افراد به آینده تحصیلی است و باعث تلاشی با این تصور است که احتمال دارد نتایج مثبت حاصل می‌شود، می‌باشد. هر نوع مفهوم سازی از امید تحصیلی، چند بعدی، آینده نگر و فرایند نگر آن را منعکس می‌کند. امید تحصیلی توانایی باور یک احساس بهتر از آینده تحصیلی است (ثمین و اخلاقی کوهپایه، ۱۳۹۸). امیدواری تحصیلی موجب قدرتی مثبت برای تحول تحصیلی گردیده موجب افزایش ظرفیت ادراک شده افراد برای یافتن راه‌هایی برای دستیابی به اهداف مورد نظر و استفاده از همان راه‌ها برای دستیابی خود به اهداف تحصیلی مورد نظر خود، می‌گردد (سلیمی، عباسی، زهراکار، طامه و داور نیا، ۱۳۹۶).

ویژگی‌های افراد دارای امیدواری تحصیلی

در دنیای امروزی، زندگی بدون برنامه‌ریزی صرفاً بر اساس شانس شکل خواهد گرفت. برنامه‌ریزی، فرآیندی پویا است و نوعی آینده‌نگری و نقشه کشیدن برای آینده محسوب می‌شود و می‌توان آن را پیش‌بینی نیازها و تخمین منابع برای تحقق اهداف از پیش تعیین شده تلقی نمود، بدان معنی که می‌توان برنامه‌ریزی را تصمیم‌گیری برای آینده دانست. در بین سیستم‌های مختلف در جامعه، آموزش و پرورش از جمله سیستم‌هایی است که نیازمند برنامه‌ریزی‌های آموزشی خاص در راستای اهداف و رسالت- هایش می‌باشد. چرا که در این صورت آموزش و پرورش؛ بارور، خلاق و سازنده خواهد بود و باید برای پیشرفت کشور توسعه اقتصادی، اجتماعی و رسیدن به تحولات موجود در جهان و بازماندن از علم و تکنولوژی جهانی، راهبردها و تدابیر علمی و منطقی برنامه‌ریزی نمود. برنامه‌ریزی در نظام آموزشی باید گام در راستای پاسخ نیازهای فردی فراگیران و تأمین نیازهای جامعه بردارد. می‌توان از اهداف برنامه‌ریزی آموزشی برای فراگیران به ساده‌سازی فرایند تحصیل، پاسخگویی به نیازهای فردی فراگیران، با موفقیت گذراندن دوره تحصیلی و کنار آمدن با استرس‌های بالقوه این دوره اشاره نمود. در این بین امروزه شادابی و نشاط فضای آموزشی نقش و جایگاه برجسته‌ای در مبحث کیفیت و برنامه‌ریزی آموزشی دارد، به طوری که شور و شوق به تحصیل، فعال شدن حس کنجکاوی و افزایش خلاقیت دانش‌آموزان ارتباط نزدیکی با وضعیت محوطه آموزشی آنها دارد. ایجاد محیط آموزشی با نشاط برای دانش‌آموزان سال‌هاست که به عنوان یک دغدغه جدی نزد سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان آموزشی شده است. این مسأله یکی از نیازهای اساسی دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی می‌باشد. آنها از محیط و فضاهایی که نشاط و شادابی را القا کند، لذت می‌برند و به دلیل افزایش انگیزه‌ها، پیشرفت‌های چشم‌گیری در زمینه‌های علمی خواهند داشت. اگر امکانات، تسهیلات و برنامه‌ریزی‌های دقیق و متناسب آموزشی بتوانند حس کنجکاوی فراگیران را تحریک کنند و آنها را به سوی خود جذب نماید، این محیط برای آنها نشاط آور و شاداب خواهد بود. بنابراین لازم است والدین و مربیان و همه دست‌اندرکاران آموزش و پرورش با همکاری و تعامل، تلاش خود را به کار گیرند تا مراکز آموزشی را به محیط‌هایی با نشاط و جذاب برای دانش‌آموزان تبدیل کنند تا پیشرفت تحصیلی، بهزیستی تحصیلی و امید تحصیلی آنها ارتقا یابد. برای دستیابی به تحقق آرمان‌های مربوط به شاداب‌سازی مدارس جهت این امر، باید تحولات جدی در نگرش مدیران و مسؤولان نظام آموزش و پرورش و برنامه‌ریزی‌های آموزشی مطابق با استانداردهای جهانی ایجاد نمود. شادکامی از شاخص‌های مهم بهداشت روانی در

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میبد

جامعه. و از مفاهیم و مؤلفه‌های اساسی زندگی افراد، به‌ویژه دانش‌آموزان به‌شمار می‌رود و بسیاری از رشته‌ها از جمله شاخه‌های روانشناسی سعی در فهم و تسهیل آن در زندگی افراد دارند. شادکامی دقیقاً به معنای مطلوبیت نیست، اما می‌تواند انعکاس‌دهنده خوبی، از میزان خشنودی افراد از زندگی باشد و می‌توان آن را به عنوان تقریب مناسبی از مطلوبیت در نظر گرفت (ثمری صفا و همکاران، ۱۴۰۰).

روش انجام پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به هدف، کاربردی بوده و از نظر چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز در زمره تحقیقات توصیفی و از نوع تحقیق همبستگی قرار دارد. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میبد به تعداد ۱۵۰ نفر بوده است. با توجه به فرمول کوکران، تعداد ۱۰۸ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. در این پژوهش از ابزار پرسشنامه به شرح زیر برای اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش استفاده شد.

الف) پرسشنامه امید به تحصیل خرمایی و کمری (۱۳۹۵)

مقیاس امید به تحصیل (AHS) توسط خرمایی و کمری در سال ۱۳۹۵ در ایران تدوین و طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۲۷ سؤال و چهار زیرمقیاس به نام‌های امید به کسب فرصت‌ها، امید به کسب مهارت‌های زندگی، امید به سودمندی و امید به کسب شایستگی می‌باشد. گویه‌ها براساس مقیاس درجه‌بندی لیکرت از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) تنظیم گردید. گویه‌های ۶-۹-۱۰-۱۱-۱۳-۲۱-۲۴-۲۷ به صورت معکوس و بقیه گویه‌ها به صورت مثبت نمره‌گذاری می‌شوند. کمترین نمره برابر ۲۷ و بیشترین نمره برابر ۱۳۵ می‌باشد. هر چه نمرات بالاتر باشند امید به تحصیل بیشتر است.

عوامل و گویه‌های پرسشنامه امید به تحصیل (خرمایی و کمری، ۱۳۹۵)

تعداد گویه	گویه‌ها	عامل
۷	۱-۲-۳-۴-۵-۸-۱۴	امید به کسب فرصت‌ها
۸	۷-۱۶-۱۷-۱۹-۲۰-۲۲-۲۳-۲۵	امید به کسب مهارت‌های زندگی
۸	۶-۹-۱۰-۱۱-۱۳-۲۱-۲۴-۲۷	امید به سودمندی تحصیل
۴	۱۲-۱۵-۱۸-۲۶	امید به کسب شایستگی

در پژوهش خرمایی و کمری (۱۳۹۶) بین نمره کل امید به تحصیل با نمره کل صبر همبستگی مثبت و معنادار در سطح (۰/۵۶) و بین نمره کل امید به تحصیل با سرسختی روان‌شناسی نیز در سطح (۰/۲۰) همبستگی مثبت معناداری وجود داشت. جهت سنجش پایایی مقیاس امید به تحصیل از روش همسانی درونی بین گویه‌ها و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس امید به کسب فرصت‌ها ۰/۹۰، امید به سبب مهارت‌های زندگی ۰/۹۰، امید به سودمندی مدرسه ۰/۸۰، امید به کسب شایستگی ۰/۷۶ و ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس امید به تحصیل نیز ۰/۹۴ به دست آمد، که بیان‌گر این نکته است که مقیاس حاضر از پایایی مطلوبی برخوردار است.

ب) پرسشنامه سرزندگی تحصیلی حسینچاری و دهقانی زاده (۱۳۹۱)

این مقیاس ۹ سوالی، توسط حسینچاری و دهقانی زاده (۱۳۹۱) ساخته شده است. آنها این مقیاس را با الگوگیری از مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۶) که دارای ۴ گویه بود، توسعه دادند و برای اجرای مقدماتی و رفع نواقص، این گویه‌ها بر روی گروهی از دانش‌آموزان (۳۰ پسر و ۳۰ دختر) دبیرستانی شهرستان مهریز، اجرا کردند. پس از اجرای این گویه‌ها

نسخه نهایی مورد بازنویسی قرار گرفت. نمره گذاری پرسشنامه بر اساس طبقه بندی ۵ درجه ای لیکرت (خیلی موافقم=۵ تا خیلی مخالفم=۱) می باشد. کمترین نمره برابر ۹ و بیشترین نمره برابر ۴۵ می باشد. نتایج حاصل از بررسی حسینچاری و دهقانی زاده (۱۳۹۱) نشان داد که ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده با حذف یک گویه برابر با ۰.۸۰٪ و ضریب بازآزمایی برابر ۷۳٪ بود. نتایج حاصل از بررسی حسین چاری و دهقانی زاده (۱۳۹۱) نشان داد که ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده با حذف یک گویه برابر با ۰.۸۰٪ و ضریب بازآزمایی برابر ۷۳٪ بود. همچنین دامنه همبستگی گویه‌ها با نمره کل بین ۰.۵۱٪ تا ۰.۶۸٪ می باشد. این نتایج بیانگر این است که گویه‌ها از همسانی درونی و ثبات رضایت بخشی برخوردارند. به منظور بررسی ساختار عاملی (روایی سازه) پرسشنامه از تحلیل مولفه اصلی با چرخش متعامد واریماکس در سطح گویه استفاده شد.

ج) پرسشنامه درگیری شناختی ریو (۲۰۱۳)

پرسشنامه درگیری تحصیلی در سال (۲۰۱۳) توسط ریو برای سنجش درگیری تحصیلی طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۱۷ سوال و ۴ مولفه درگیری رفتاری و درگیری عاملی و درگیری شناختی و درگیری عاطفی می باشد و بر اساس طیف هفت گزینه ای لیکرت (بسیار موافقم=۷، موافقم، تا حدودی موافقم، نظری ندارم، تا حدودی مخالفم، مخالفم، بسیار مخالفم=۱) به سنجش درگیری تحصیلی می پردازد. کمترین نمره برابر ۱۷ و بیشترین نمره برابر ۱۱۹ می باشد.

یافته‌ها

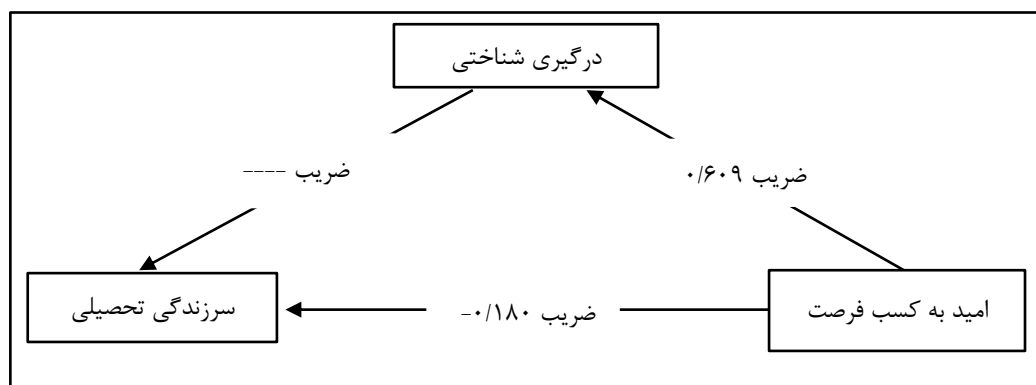
میان امید به کسب فرصت‌ها و سرزندگی تحصیلی با توجه به نقش واسطه ای درگیری شناختی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین امید به کسب فرصت‌ها، درگیری شناختی و سرزندگی تحصیلی

سرزندگی تحصیلی	درگیری شناختی	امید به کسب فرصت‌ها		
		1	ضریب همبستگی پیرسون	
			سطح معناداری	امید به کسب فرصت‌ها
		370	تعداد	
	1	609**.	ضریب همبستگی پیرسون	
		000.	سطح معناداری	درگیری شناختی
	370	370	تعداد	
1	015.	-.180**	ضریب همبستگی پیرسون	
	776.	000.	سطح معناداری	سرزندگی تحصیلی
370	370	370	تعداد	

یافته‌های آزمون پیرسون نشان داد بین امید به کسب فرصت‌ها و درگیری شناختی در دانش‌آموزان رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰.۶۰۹ وجود دارد ($P < 0.05$)؛ همچنین بین امید به کسب فرصت‌ها و سرزندگی تحصیلی آزمودنی‌ها رابطه ای معکوس و معنادار با ضریب همبستگی منفی ۰.۱۸۰ وجود دارد

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میبد

نمودار ۴-۱- مدل پژوهش بر حسب ضریب ارتباط (محقق یافته)

میان امید به کسب مهارت‌های زندگی و سرزندگی تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌ای درگیری شناختی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین امید به کسب مهارت‌های زندگی، درگیری شناختی و سرزندگی تحصیلی

سرزندگی تحصیلی	درگیری شناختی	امید مهارت‌های زندگی	
		1	ضریب همبستگی پیرسون
			سطح معناداری
		370	تعداد
	1	570**.	ضریب همبستگی پیرسون
		000.	سطح معناداری
	370	370	تعداد
1	015.	-.030	ضریب همبستگی پیرسون
	776.	570.	سطح معناداری
370	370	370	تعداد

یافته‌های آزمون پیرسون نشان داد بین امید به کسب مهارت‌های زندگی و درگیری شناختی در دانش‌آموزان دارای اختلال و ضعف یادگیری رابطه معنادار و مستقیمی با ضریب همبستگی ۰.۵۷۰ وجود دارد همچنین بین امید به کسب مهارت‌های زندگی و سرزندگی تحصیلی و بین درگیری شناختی و سرزندگی تحصیلی در این آزمودنی‌ها رابطه معناداری مشاهده نشد.

ضریب رگرسیون بین امید به کسب مهارت‌های زندگی و درگیری شناختی

سطح معنادار	آماره t	ضرایب استاندارد	
		ضرایب استاندارد	انحراف استاندارد
000.	7.493	بتا	B
000.	13.293	570.	140.
			29.986
			1.859

نتایج تحلیل مسیر نشان داد امید به کسب مهارت‌های زندگی به میزان بتای ۰.۵۷۰ بر درگیری شناختی تاثیر معنادار و مستقیم دارد. به این معنی که با افزایش امید به کسب مهارت‌های زندگی، درگیری شناختی نیز افزایش می‌یابد

میان امید به سودمندی تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با توجه به نقش واسطه ای درگیری شناختی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین امید به سودمندی تحصیلی، درگیری شناختی و سرزندگی تحصیلی

سرزندگی تحصیلی	درگیری شناختی	امید سودمندی تحصیلی		
		1	ضریب همبستگی پیرسون	امید به سودمندی تحصیلی
			سطح معناداری	
		370	تعداد	
	1	-.378**	ضریب همبستگی پیرسون	درگیری شناختی
		000.	سطح معناداری	
	370	370	تعداد	
1	015.	-.062	ضریب همبستگی پیرسون	سرزندگی تحصیلی
	776.	232.	سطح معناداری	
370	370	370	تعداد	

یافته‌های آزمون پیرسون نشان داد بین امید به سودمندی تحصیلی و درگیری شناختی در دانش آموزان دارای اختلال و ضعف یادگیری رابطه معنادار و معکوسی با ضریب همبستگی منفی 0.378 وجود دارد ($P < 0.05$)؛ اما بین امید به سودمندی تحصیلی و سرزندگی تحصیلی و بین درگیری شناختی و سرزندگی تحصیلی در این آزمودنی‌ها رابطه معناداری مشاهده نشد

ضریب رگرسیون بین امید به سودمندی تحصیلی و درگیری شناختی

سطح معنادار	آماره t	ضرایب استاندارد بتا	ضرایب غیراستاندارد		
			انحراف استاندارد	B	
000.	19.163		7.057	135.233	درگیری شناختی
000.	-7.824	-.378	303.	-2.373	امید به سودمندی تحصیلی

نتایج تحلیل مسیر نشان داد امید به سودمندی تحصیلی به میزان بتای منفی 0.378 بر درگیری شناختی تاثیر معنادار و معکوس دارد. به این معنی که با افزایش سودمندی تحصیلی، درگیری شناختی کاهش می‌یابد

نتایج

سرزندگی تحصیلی یکی از توانایی‌ها و استعداد‌های یادگیرندگان است که موجب سازگاری افراد در برابر تهدیدها و فشارها در حیطه تحصیلی می‌شود. سرزندگی تحصیلی به پاسخ سازنده و مثبت به انواع چالش‌ها و موانعی که در عرصه مداوم و جاری تحصیلی تجربه می‌شوند، اشاره دارد. سرزندگی تحصیلی، تاب آوری تحصیلی را در چارچوب زمینه‌ی روان شناسی مثبت منعکس می‌کند. بنابراین سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم که بر تربیت و یادگیری ثمربخش و موفقیت آمیز فرد تاثیر می‌گذارد و در آنجا لیاقت‌های و توانایی‌ها به بار می‌نشینند و پیشرفت‌های علمی حاصل می‌شود. از طرفی غالباً برای معلمان دشوار است، بدانند چه موقع دانش آموزان شان به لحاظ شناختی، فعالانه درگیر هستند. درگیری شناختی دانش آموزان، در فکر آنها اتفاق می‌افتد و برای معلم دسترسی به شناخت و تفکر و درگیری شناختی تحصیلی دانش آموزان شان مشکل می‌باشد. البته معلمان می‌توانند با گوش فرادادن به آنچه فراگیران می‌گویند و سؤالاتی که می‌پرسند تا حدودی به میزان درگیری

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر مبد

شناختی آنها پی ببرند. فراگیرانی که در گروه‌های کوچک درباره محتوای یادگیری به صورت عمیق و منسجم به بحث می‌پردازند، نسبت به آنهایی که از لحاظ رفتاری مشغول انجام تکالیف اند، ولی درباره چیزهای نامربوط صحبت می‌کنند دارای درگیری شناختی بیشتری هستند. از دیگر روش‌های برای پی بردن به میزان درگیری شناختی فراگیران توجه به راهبردهایی است که آنها برای یادگیری مورد استفاده قرار می‌دهند. افزون بر این، نتایج نشان داد بین درگیری شناختی و امید به تحصیل رابطه معناداری وجود دارد. در واقع امید تحصیلی بر عزت‌نفس، توانایی حل مسأله ادراک‌شده، ادراک کنترل، سرسختی روانشناختی، خوش‌بینی، عاطفه مثبت و انتظارات پیامد مثبت در تحصیل، تاثیر دارد. در همین راستا امید تحصیلی، دانش‌آموزان را توانمند می‌کند که به حل مسأله با تمرکز بر موفقیت رویکرد داشته باشند، که این امر می‌تواند احتمال اینکه آنها به اهداف‌شان برسند را افزایش دهد. امیدواری تحصیلی در تمام ابعاد زندگی ضروری و به معنای باور به داشتن احساس بهتر، در آینده تحصیلی است که با نیروی نافذ خود، تحریک‌کننده فعالیت فرد است تا منجر به نیروی تازه و کسب تجربه‌های نوی تحصیلی گردد. یکی از مسایلی که در سال‌های اخیر توجه زیادی را به خود جلب کرده است، بحث بهزیستی و سرزندگی تحصیلی است. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که روابط در محیط آموزشی به طوری که فراگیران احساس سرزندگی با ارزش کنند، نقش بسیار حیاتی در ارتقای رفتارهای اجتماعی مطلوب و موفقیت دارد. هر دانش‌آموز تلاشی می‌کند به نحوی به وظایف خود عمل کند، ولی از آنجا که این امر در یک محیط اجتماعی اتفاق می‌افتد، مفاهیمی از قبیل مشارکت و رقابت هم شکل می‌گیرند که این دو مفهوم احساس دیده شدن، بودن و مفیدبودن را در فرد ایجاد می‌کند و در ادامه بازخوردی که از افراد می‌گیرد انرژی و انگیزه بیشتری برای ادامه فعالیت در فرد ایجاد می‌کند و این روند کم‌کم به سرتاسر زندگی فرد راه پیدا می‌کند. بنابراین سرزندگی تحصیلی باعث افزایش سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان و توانایی مقابله با چالش‌های به وجود آمده در زندگی تحصیلی می‌شود. از طرفی دانش‌آموزانی که رفتارهایی را ارائه می‌کنند که به آنها امکان می‌دهد تا بر تکالیف تحصیلی تسلط یابند، درگیری شناختی عمیق دارند. همچنین دانش‌آموزانی که رویکرد عمیق یادگیری را اتخاذ می‌کنند معانی را به منظور درک و فهم جستجو می‌کنند و قصدشان فهمیدن و تحلیل کردن مفهومی می‌باشد. این نوع رویکرد درگیری شناختی با نتایجی با کیفیت بالا همراه است. دانش‌آموزان با درگیری شناختی عمیق آنچه را یاد می‌گیرند، خود به طور فعال می‌سازند و به آنچه لازم است به خاطر بسپارند، معنا می‌دهند. به این ترتیب، دانش‌آموزان با درگیری شناختی عمیق، رویکردی ساختن‌گرایانه به یادگیری دارند و در فرایند یادگیری بیشتر خودجوش اند. در همین راستا، امید تحصیلی به درگیری شناختی و سرزندگی تحصیلی کمک می‌کند. امید تحصیلی از منابع مقابله‌ای دانش‌آموزان در سازگاری با مشکلات و تنش‌های تحصیلی است و فقدان امید تحصیلی، زمینه‌ساز مشکلات روان شناختی در طی سال‌های تحصیلی دانش‌آموزان است. امید تحصیلی به عنوان پایه شخصیتی و منبع تحصیلی، نیروی التیام‌بخش جهت افزایش سرزندگی تحصیلی است. امید تحصیلی به عنوان حالتی انگیزشی و مثبتی است که بر احساس موفقیت تحصیلی به عنوان عامل فعال عمل می‌کند.

امید تحصیلی این امکان را فراهم می‌کند که زمانی که دستیابی به اهداف قدیمی تحصیلی و راهبردهای گذشته به علت مشکلات امکان پذیر نیست، دانش‌آموز به تعیین اهداف تحصیلی جدید و انتخاب راه‌های جایگزین برای رسیدن به آنها بپردازد و کلیدی برای یافتن راه‌حل مسأله در موقعیت‌های سخت تحصیلی است.

امروزه آموزش ریاضی یکی از مهمترین دغدغه‌های معلمان در دوران مدرسه می‌باشد. آماده سازی ذهنی دانش‌آموزان برای درک برخی از مفاهیم ساده و اساسی ریاضی مقدماتی، ایجاد و پرورش نظم فکری و درست اندیشیدن از طریق آشنایی با مفاهیم منطقی ریاضی، زمینه سازی برای استفاده از مفاهیم ریاضی در زندگی روزانه، منظم کردن دانستنی‌های مختلف و متفرق و بازسازی آنها، بالا بردن توان دانش‌آموزان در انجام فعالیت‌ها و محاسبات ساده و شفاهی ریاضی، پرورش قوای ذهنی و هماهنگی بین این قوا از طریق بالا بردن توانایی‌ها و دانسته‌های قبلی، گسترش مفاهیم زبانی و خزانه لغات و فرهنگ لغات

ریاضی و کاربرد این فرهنگ در زندگی روزانه، فراهم آوردن پیش نیازهای لازم و مفید به منظور سرعت بخشیدن به آموزش ریاضی در آینده ی تحصیلی دانش آموزان از اصلی ترین اهداف آموزش ریاضی محسوب می شود.

سرزندگی تحصیلی باعث ارتقاء مهارت های تاب آوری و افزایش پاسخ های سازگارانه به موقعیت های پرتنش به خصوص در روابط بین فردی می شود. در نتیجه سرزندگی تحصیلی باعث افزایش توانمندی دانش آموزان در روابط بین فردی و در موقعیت های اجتماعی می گردد و باعث می شود در صورت وجود مشکل و ناسازگاری در روابط بین فردی و در موقعیت های اجتماعی صورت کارآمد رفتار کنند و میزان بیشتری از بهزیستی را گزارش کنند. به میزانی که دانش آموزان کمتر دچار تعارض باشند، بیشتر حس زنده بودن، خودشکوفایی و خلاقیت در تحصیلات خود می کنند. احساس سرزندگی تحصیلی از عواملی روانی در محیط مدرسه تاثیر می گیرد و با شادمانی از نظر میزان فعالیت و تاثیر میزان انگیزش تحصیلی تفاوت دارد. دانش آموز سرزنده حالت فعالانه ای در تکالیف خود دارد و پراز انرژی است. از طرفی درگیری شناختی در یادگیری، از پیامدهای مهم سرزندگی تحصیلی و انگیزش تحصیلی است و موجب سرمایه گذاری های شناختی فراگیر، شامل تلاش های ذهنی معطوف به یادگیری، استفاده از راهبردهای خودتنظیمی برای یادگیری، تسلط بر مفاهیم و میل به انجام تلاش های لازم برای فهم ایده های پیچیده و میزان و نوع راهبردهایی که یادگیرندگان به کار می برند، می گردد. از سوی دیگر امید تحصیلی درگیری شناختی ارتباط معنادار دارد. دانش آموزان با امید تحصیلی بالا، در یافتن راه های جایگزین برای دستیابی به هدف، خلاق ترند و انگیزه بیشتری برای دنبال کردن آنها دارند و مهم اینکه قادر به درس گرفتن از موفقیت ها و شکست های قبلی برای دستیابی به اهداف آینده هستند.

به نظر می رسد امید تحصیلی دانش آموزان از طریق ایجاد شادکامی به بهبود سرزندگی تحصیلی آنان کمک کرده و آنان را در کنار آمدن با چالش های متداول در جریان تحصیل یاری می کند. به طور کلی، دانش آموزان برخوردار از روحیه ای شاد در جریان زندگی و روبرو شدن با مسائل استرس زا نگاه خوشبینانه تری خواهند داشت. امید تحصیلی با دیدگاه مثبت به زندگی و سرزندگی تحصیلی، اجتماعی بودن، خلاقیت، بهزیستی روانی، خودکارآمدی و موفقیت در حوزه های اصلی تحصیل ارتباط دارد. از طرفی دانش آموزان دارای درگیری شناختی که بیشتر از راهبردهای پردازش سطحی استفاده می کنند مثل تکرار و مرور ذهنی (گفتن مطالب چندین بار برای خود به صورت کلامی) مطالب را یاد می گیرند، اما این نوع راهبرد اغلب یادگیری عمیق و معنی دار را به بار نمی آورد. در مقابل دانش آموزان دارای درگیری شناختی که سعی می کنند مطالب را به هم ربط دهند یا خلاصه کنند یا آنها را به راه هایی سازماندهی کنند (برای مثال استفاده از نقشه های مفهومی یا رئوس مطالب) اغلب یادگیری مفهومی و عمیق تری را بروز می دهند. این بسط دادن و راهبردهای شناختی سازماندهی شده، یادگیرنده فعالی را منعکس می کند که سعی دارد هر چیزی را با میل و رضایت، به صورت شناختی انجام دهد تا فرا گرفته شوند. همان طور که آنها با مطالب درسی در سطحی عمیق تر درگیر می شوند، بیشتر احتمال دارد تا مطالب را بهتر درک کنند. افزون بر این دانش آموزان دارای امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی بهتر با تکالیف درسی درگیر شده بیشتر تکالیف درسی را انجام می دهند. بیشتر به توانایی های شخصی خود می اندیشند تا به شانس و عوامل بیرونی و به راحتی می توانند از معلمان خود درخواست کنند و در برخورد با مشکلات در درس از آنها کمک بخواهند. هدف های تحصیلی امیدوارانه باید ارزش کافی داشته باشند تا تفکر هوشیار دانش آموزان را به خود مشغول کنند. هدف های تحصیلی امیدوارانه، دارای مقداری از عدم قطعیت هستند و هدف های تحصیلی که احتمال دستیابی به آنها صد در صد باشد، نیازمند امید نیستند.

بررسی ارتباط امید تحصیلی و سرزندگی تحصیلی با نقش میانجی درگیری شناختی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری شهر میبد

منابع

- [۱] احمدی، حمیرا؛ جدیدی، هوشنگ و خلعتبری، جواد. (۱۳۹۸). تدوین مدل درگیری تحصیلی بر اساس خوش‌بینی تحصیلی و انگیزش پیشرفت با میانجی‌گری بهزیستی مدرسه و سرزندگی تحصیلی. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۱۴(۵۶)، ۱-۲۳.
- [۲] اسماعیلی، لیدا؛ امیرهوشنگ، مهریار و خیر، محمد. (۱۳۹۹). مدل علی راهبردهای یادگیری با نقش واسطه‌گری امید تحصیلی برای خودکارآمدی تحصیلی در دانش‌آموزان متوسطه. روش‌ها و مدل‌های روانشناختی. شماره ۴۱، ۱۷-۳۴.
- [۳] جاهدی، سمیه. (۱۳۹۸). تاثیر تمرینات ورزشی بر شادکامی و انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر فسا
- [۴] یاورنجن، اعظم و شاطریان محمدی، فاطمه. (۱۳۹۴). رابطه بین احساس تعلق به مدرسه با درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان پیش دانشگاهی، کنفرانس سراسری دانش و فناوری علوم تربیتی مطالعات اجتماعی و روانشناسی ایران، تهران
- [۵] باقری زنجانی اصل منفرد، لیلا و انتصار فومنی، غلامحسین. (۱۳۹۵)، اثر امید درمانی گروهی بر تاب‌آوری و امید به زندگی در بیماران مبتلا به سرطان پستان شهر زنجان. نشریه مدیریت ارتقای سلامت، ۵(۴)، ۵۶-۶۲.
- [۶] ثمین، طاهره و اخلاقی کوهپایی، حسین. (۱۳۹۸). پیش‌بینی امید به زندگی بر مبنای کیفیت زندگی، استرس ادراک‌شده و خستگی بیماران مبتلا به مالتیپل اسکلروزیس (MS). فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی سلامت، ۱۸(۱)، ۱۰۱-۱۱۸.
- [۷] چراغی خواه، زهرا؛ عرب زاده، مهدی و کدیور، پروین. (۱۳۹۴). نقش خوشبینی تحصیلی، هیجانات تحصیلی و بهزیستی مدرسه در عملکرد ریاضی دانش‌آموزان. پژوهش‌نامه روانشناسی مثبت، ۱(۳)، ۱۱-۲۰.
- [۸] حسینی، عدنان و بدری گرگری، رحیم. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش شناختی ارتقاء امید در کاهش میزان قربانی شدن ناشی از قلدری دانش‌آموزان. فصلنامه روانشناسی تربیتی، ۱۱(۳۷)، ۱-۱۹.
- [۹] خرمایی، فرهاد و کمری، سامان. (۱۳۹۶). ساخت و بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس امید به تحصیل. دو فصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری. سال ۵، شماره هشتم، ۱۶-۳۶.
- [۱۰] دهقانی، زینب و خدابخشی کولائی، آناهیتا. (۱۳۹۶). اثربخشی امید‌درمانی گروهی بر کیفیت زندگی و تاب‌آوری زنان معتاد. مجله آموزش و سلامت جامعه. ۴ (۱). ۲۸-۳۴.
- [۱۱] فرهادی،... و قدم پور، و خلیلی گشنیگانی، (۱۳۹۵). پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس درگیری شناختی، انگیزشی و رفتاری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی لرستان. راهبردهای آموزش (راهبردهای آموزش در علوم پزشکی)، ۹(۴)، ۲۶۰-۲۶۵.
- [۱۲] فولادچنگ، محبوبه؛ حلوانی، زهرا و احمدی، ندا. (۱۳۹۸). واسطه‌گری هیجان تحصیلی غرور در رابطه بین محیط یادگیری و درگیری تحصیلی، چهارمین همایش ملی روان‌شناسی تربیتی شناختی، تهران.
- [۱۳] قدم‌پور، عزت‌اله؛ حیدریانی، لیلا؛ برزگر بفرویی، مهدی و دهقان منشادی، منصور. (۱۳۹۷). بررسی نقش امید تحصیلی و حمایت عاطفی ادراک‌شده در پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی. نشریه پژوهش در علوم پزشکی. سال دهم، شماره ۳، ۴۷-۵۷.
- [۱۴] قناعتی،... و ناستی زایی. (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین ویژگی‌های استاد مطلوب و درگیری تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی. توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۱۲(۳۳)، ۴۳-۵۳.
- [۱۵] قنبری طلب، محمد؛ شیخ‌الاسلامی، راضیه؛ فولادچنگ، محبوبه و حسین چاری، مسعود. (۱۳۹۷). رابطه باورهای هوشی و بهزیستی مدرسه: نقش واسطه‌ای امید. نشریه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۱۱: ۱-۱۶.
- [۱۶] کاتبی، مونا و سپاه منصور، مژگان. (۱۳۹۸). مقایسه سرسختی سلامت و امید به زندگی در بیماران مبتلا به دیابت و سرطان سینه. نشریه علمی روانشناسی سلامت، ۸(۳)، ۱۵۵-۱۶۸.

- [۱۷] کاوسیان، جواد؛ کدیور، پروین و فرزاد، ولی اله. (۱۳۹۱). رابطه متغیرهای محیطی، تحصیلی با بهزیستی مدرسه: نقش نیازهای روان شناختی، خودتنظیمی انگیزشی و هیجان‌های تحصیلی. نشریه پژوهش در سلامت روانشناختی، ۱: ۱۳-۲۸.
- [۱۸] گرایلی، مژگان؛ آقامحمدیان شهرباف، حمیدرضا؛ اصغری ابراهیم آباد، محمدجواد. (۱۳۹۸). اثربخشی روان‌درمانی گروهی هیجان‌مدار بر افزایش امید و بخشودگی بین فردی در نشانگان ضربه عشق. پژوهش‌های روانشناسی بالینی و مشاوره، ۹(۲)، ۷۸-۱۰۰.
- [۱۹] محمدزاده، جهان‌شاه و حسینی، زینب. (۱۳۹۷). اثربخشی روان‌درمانی پویشی کوتاه مدت فشرده بر ارتقاء امید و شادکامی مبتلا به سرطان. نشریه علمی روانشناسی سلامت، ۷(۳)، ۱۳۱-۱۵۰.
- [۲۰] مرادی، مرتضی؛ عالیپور، سیروس؛ طریفی حسینی، حمید و عباسیان، مینا. (۱۳۹۷). رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده و ارزش مدرسه با سرزندگی تحصیلی: نقش میانجی درآمیزی با کار مدرسه. نشریه مطالعات آموزش و یادگیری، ۱، ۱-۱۵.
- [۲۱] مصلی نژاد، زینب. (۱۳۹۹). اثربخشی امید‌درمانی گروهی بر کیفیت زندگی و سازگاری اجتماعی مادران دارای کودکان کم‌توان ذهنی. پایان‌نامه ارشد روانشناسی عمومی. دانشگاه هرمزگان، دانشکده علوم انسانی.
- [۲۲] میرزآزاده، رحیم و پیرخانی، علی رضا. (۱۳۹۶). اثربخشی الگوی بالینی خلاقیت‌درمانی بر ارتقای امید و شادکامی زنان مبتلا به سرطان سینه. نشریه علمی روانشناسی سلامت، ۶(۱)، ۲۵-۶۵.
- [۲۳] نامنی، ابراهیم؛ محمدی پور، محمد و نوری، جعفر. (۱۳۹۶). اثربخشی درمان هیجان‌مدار به شیوه گروهی بر بخشودگی بین فردی و امید در زنان مطلقه. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۸(۲۹)، ۵۸-۷۸.
- [۲۴] هدایت، فائزه و صادق زاده، صغری. (۱۳۹۹). رابطه ارتباط با مدرسه و بهزیستی تحصیلی با هیجان‌ات تحصیلی با نقش میانجی‌گیری سرزندگی تحصیلی. نشریه مجله رویکردی نو در علوم تربیتی، ۲۲: ۱-۱۴.
- [۲۵] همت نورعلی، علی رضا؛ حاجی یخچالی، منیجه؛ شهینی بیلاق و مکتبی، غلام حسین. (۱۳۹۷). تاثیر آموزش راهبردهای تنظیم شناختی هیجان بر سازگاری، بهزیستی مدرسه و تنظیم هیجان در دانش‌آموزان پسر مدارس استعداد‌های درخشان. نشریه دستاوردهای روانشناختی، ۲: ۴۴-۶۰.
- [26] Ackert, E. (2018). Segregation paradox? School racial/ethnic and socioeconomic composition and racial/ethnic differences in engagement. *Soc Sci Res*, 70, 144-62.
- [27] Bucker, S., Nuraydin, S., Simonsmeier, B. A., Schneider, M., & Luhmann, M. (2018). Subjective well-being and academic achievement: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 74, 83-94.
- [28] Caboral, M.F., Evagelista, L.S., & Whetsell, M.V. (2012). Hope in elderly adults with chronic heart failure: Concept analysis. *Invest Educ Enferm*, 30(3), 406-11.
- [29] Cadime, I., Pinto, A.M., Lima, S., Rego, S., Pereira, J., & Ribeiro, I. (2016). Wellbeing and academic achievement in secondary school pupils: The unique effects of burnout and engagement. *J. Adolesc*, 53, 169-79.
- [30] Camp, N.E. (2016). The relationship of a course grade to hope and optimism in nursing students' academic success (Doctoral dissertation, University of Alabama Libraries).
- [31] Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C., Paris, A.H. (2016). School Engagement: Potential of the Concept, State of the Evidence. *Rev Educ Res*, 74(1), 59-109.
- [32] Hirvonen, R. et al. (2019). School-related stress among sixth-grade students – Associations with academic buoyancy and temperament. *Learning and Individual Differences*, 70, 100-108.
- [33] Hoferichter, F. et al. (2021). The development of school well-being in secondary school: High academic buoyancy and supportive class- and school climate as buffers. *Learning and Instruction*, ISSN: 0959-4752, 71, 101377.
- [34] Holopainen, L., Lappalainen, K., Junttila, N., & Savolainen, H. (2012). The role of social competence in the psychological well-being of adolescents in secondary education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(2), 199-212.

- [35] Jesus, A., Daep, D., & Ronnel B. K. (2018). Subjective well-being is reciprocally associated with academic engagement: A two-wave longitudinal study. *Journal of School Psychology*, ISSN: 0022-4405, 69, 100-110.
- [36] Kye, S.Y., Kwon, J.H., Park, K. (2016). Happiness and health behaviors in South Korean adolescents. *Epidemiology and Health*, 38, 1-7.
- [37] Kylma, J. (2008). Dynamics of hope in adults living with HIV/AIDS: a substantive theory. *J. Adv. Nurs*; 52: 620–30.
- [38] Lannie, A., & Peelo, -Kilroe, L. (2019). Hope to hope: Experiences of older people with cancer in diverse settings. *European Journal of Oncology Nursing*, 40, 71-77.
- [39] Miller, S., Connolly, L., & Maguire, K. (2013). Wellbeing, academic buoyancy and educational achievement in primary school students. *International Journal of Educational Research*, 62(1), 239-248 .
- [40] Okpala, A. & Okpala, C. (2014). The Role of school life expectancy and urbanization on adult literacy rates in sub-saharan Africa. *International Business & Economics Research Journal*, 13 (2), 329-334.
- [41] Oriol, X., Torres, J., Miranda, R., Bilbao, M., & Ortúzar, H. (2017). Comparing family, friends and satisfaction with school experience as predictors of SWB in children who have and have not made the transition to middle school in different countries. *Child Youth Serv Rev.*, 80, 149-156.
- [42] Parvaneh, A., Rasoli, A., Rashidi, A.R., Golmohammadian, M. & RostamiNazir, F. (2017). The Effectiveness of Group Training Based on Hope Therapy on Psychological Well-being of Students]. *Educational Research*; 12 (51): 1-18.
- [43] Peck, D. (2017). Motivation to persist: The role of hope, academic self-efficacy, and sense of belonging on first generation Latinx college students and their intent to persist.
- [44] Piia af Ursin, T. & Päivi, P. (2021). The Role of Academic Buoyancy and Social Support in Mediating Associations Between Academic Stress and School Engagement in Finnish Primary School Children, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 65(4), 661-675.